משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר נשים

לחם שמים על משנה כתובות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה כתובות

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-כתובות/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 6
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ח 8
משנה ט 8
פרק ב 8
משנה א 8
משנה ג 9
משנה ט 9
משנה י 10
פרק ג 10
משנה א 10
משנה ד 10
משנה ו 11
משנה ז 11
משנה ט 11
פרק ד 11
משנה ב 11
משנה ג 11
משנה ד 12
משנה ו 13
משנה ט 13
משנה יב 13
פרק ה 13
משנה א 13
משנה ב 14
משנה ג 14
משנה ה 14
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ח 17
משנה ט 17
פרק ו 18
משנה ג 18
משנה ד 18
פרק ז 18
משנה א 18
משנה ו 18
משנה ח 19
פרק ח 19
משנה א 19
משנה ה 20
משנה ו 20
משנה ז 20
פרק ט 20
משנה א 20
משנה ב 21
משנה ט 21
פרק י 21
משנה ד 21
משנה ה 21
משנה ו 22
פרק יא 22
משנה א 22
משנה ג 23
משנה ה 23
משנה ו 23
פרק יב 24
משנה א 24
משנה ג 24

פרק יג 25
משנה א 25
משנה ב 25
משנה ד 25
משנה ז 25
משנה ט 26
משנה י 26
משנה יא 26

פרק א

משנה א

בתולה. הא דלא קתני הבתולה בה"א. עתי"ט מ"ש בזה. והם דברי הבאי במחילת כ"ת. ומה שנראה מדבריו כאילו אין ה"א הדעת באה. אלא להוראת חשיבות. זה אינו בשום פנים. אבל באמת בא גם בהפכו. וידוע לרוב (עלו"א על מלת כעפר).

אמנם לענ"ד בא רבי להורות גם בחסרון הה"א. שכל בתולה שתהיה. היא בכלל זה שתנשא ברביעי. ולא דוקא הבתולה הידועה בכל מקום. ר"ל בתולת דמים (מטעמא דמפרשא מתני') אלא אפי' אינה בת דמים. כגון משפחת דורקטי. או הבוגרת.

ואפילו כבר הזקינה והלבין ראשה. עודה פנויה. ובטרם ידעה איש. נ"ל פשוט שכתובתה מאתים (ולדברי התו' אפילו נבעלה. ע"ל ב"ב) כל שלא היתה לאיש עד עכשיו. נשאת ברביעי. וכן כל כיוצא בה. כמו הסומא והאיילונית שהכיר בה. ומוכת עץ למ"ד. הכלל כל שכתובתן מאתים. אע"פ שאין להם טענת בתולים לפעמים כנ"ז. מ"מ לא נשתנה דין נשואיהן לרביעי. משום דלא פלוג. ומשום פגמא נמי. כי היכי דלא תיהוי להני זילותא. דאמרי אינשי מדלא אנסיבו ברביעי. לאו בתולות נינהו. ועוד כי היכי דלידעו בה אינשי דבתולה נשאה וכתובתה מאתים. כמו שאין משנין בהן בהוצאתן בהנומא וראש פרוע (אע"ג דנשואין ברביעי לא הוו הוכחה גמורה למישווייה בתולה מהך טעמא גרידא. דפשיטא לא הויא מילתא פסיקתא. משו"ה לא סגי בלא עדי הינומא או חילוק קליות. כפי המנהג המוחלט. אבל קביעות הימים. אינו דבר חיובי בכל הזמנים כל שכן האידנא דהדר דינא כי קודם תקנת עזרא. דנשאת בכל יום. פשיטא דאין זה מספיק להעיד עליה שבתולה היתה. לפי שנשאת ברביעי. אף במקום שנהגו כך אבל אע"פ שאינו מוציא מידי ספק מכל וכל. מ"מ סימנא ומילתא היא לאינשי. ואית להו היכירא לשיולי אבתרה. ולמידע קושטא דמילתא דבתולה הואי. ולבתר זימנא נמי. אי מדכרו להו מידכרי) אבל כל שאין כתובתן אלא מנה. אע"פ שעדיין בתולות הן. כי הנך דאידך מתניתין דבסמוך. לא שני לן נמי בהו. ודינן בחמישי. כיון דבחזקת בעולות נינהו. ומתניתין עיקר דינא אשמעינן. להכי נקט טעמא משום איסורא ומטעמי דאמרן ליכא קפידא. אי איהי לא חיישא. ולא הוו מתקני רבנן יום מיוחד מהאי טעמא לחוד. מיהת ודאי אית בה משום תקנתא דידה. והשתא דתקון רבנן. לא שנא. ולא פלוג בכל הני דאמרן. היינו דקמ"ל תנא דבצרה לה"א.

ליום הרביעי י"ל סמך במקרא ממשתה דשמשון.

שאם הי"ל טענת בתולים שמא זנתה תחתיו כשהיתה ארוסה. ואסורה עליו. כשהיא אשת כהן. או שקבל ביה אביה קדושין. פחותה מבת שלש. ועכשיו גדולה היא. ופתויה פתוי. דליכא אלא חד ספיקא. שמא זנתה בעודה קטנה. דפתוי קטנה אונס הוא. איברא להר"מ ז"ל אפילו קטנה נאסרת בפתוי. וצ"ל דלא ס"ל כמ"ד פתוי קטנה אונס. וקצת משמע הכי מהא דקאמר תלמודא. וא"ת מעשה שהיה מ"מ לא אסרוה. אונס הוא. ולא קאמר קטנה הואי. אלא שאינה הוכחה. דאיכא למימר אין הכי נמי הכי קאמר. אונס הוה משום דפתוי קטנה הוא. דהא באמת קטנה הואי (עמ"ש בס"ד בברכת גבעון תעלה"ד גולה ב' ערוגה א') והדר קדחי אב"א אפילו אם תמצא לומר פיתוי קטנה לאו אונס הוא. ודיחויא בעלמא. א"נ דילמא פליגא הך סוגיא. וס"ל דגדולה הוא. לפי האב"א. מיהא לא מכרעא. ועיין גם מטפחת.

משנה ב

בתולה כתובתה מאתים לדברי התו' פא"נ אפי' כבר נבעלה באונס שלא כדרכה. ועדיין בתולה היא כתובתה מאתים. מדאית לה קנס כה"ג. והדבר צריך תלמוד. לפי שבכל התורה כולה לא מצינו שחלק הכתוב. בין כדרכה. לשלא כדרכה. א"כ הא ודאי בעולה היא. ואם לא הכיר בה. מקח טעות הוא. דמיהת פגומה היא. שאם נבעלה לפסול לה. פסלה גם בשלא כדרכה.

וכל שכן לשטת התו' דכתובת בתולה דאורייתא. אי הכי בתולה דאורייתא בעיא מיהוי. ולא היינו בתולה דכתיבא באורייתא אלא דווקא הבתולה ואיש לא ידעה. וצ"ע. איברא שטת התו' דכתובה דאורייתא. אינה מקובלת אצל רוב הפוסקים. והרבה נדחקו התו' לקיימה (ואמנם מה שהניחו בתימה בפא"נ. אהא דאמרינן גבי אונס. יצא כסף קנסה בכתובתה. דמ"ט שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ונתקשו בזה דמאי פסקא והא משכחת לה דבא עליה שלא כדרכה. דאכתי בתולה היא. ואית לה כתובה דאורייתא. ולא משום דלא תהא קלה להוציאה הוא. ולא תרצו כלום.

ואי משום הא לא איריא ולק"מ לענ"ד. אע"ג דלעולם אימא לך כתובה דאורייתא כה"ג אית לה. מיהא היינו היכא דמדעתא נסבה. אבל היכא דבעל כרחיה הוא. מדאורייתא לית לה מאתיים אלא רבנן דתקינו כעין דאורייתא בכל בתולה שתהא כתובתה לעולם מאתים. ואפילו מחלה לו נמי דינא הכי כי היכי דלא תהא קלה בעיניו להוציאה. משו"ה שפיר קאמר מ"ט תקינו רבנן כתובה לאשה דעלמא. אפילו היכא דלא שייכא כתובה דאורייתא. כגון שנשאת לו באונס. או שמחלה על כתובתה. מ"מ כתובתה קיימת. ואסור להשהותה זולתה. וס"ד דהכא נמי אע"ג דכבר נתן לה מוהר בתולות. ומקיימה על כרחו.

לא יצא כסף קנסה בכתובתה. דדינא דאורייתא ליתא הכא כלל. מיהת מהאי טעמא דלא תהא קלה בעיניו להוציאה קס"ד דצריך לכתוב לה כתובה נמי. ולא סגי בלא"ה. כדלא פלוג רבנן בכל בתולות דעלמא כדאמרן. קמ"ל דשאני אונס. כיון דהך טעמא לא שייך גביה. תו ליכא למיחש למידי ולא תקון רבנן כלל כה"ג. אבל כתובה של תורה. פשיטא דלא שייכא גביה. כיון דכבר יהב לה מוהר בתולתא. ומן השמים הקנוה לו. שאין לה כתובה ממנו מן התורה. אפילו לכשתמצי לומר מאחר יש לה כה"ג. כך נ"ל פשוט ומספיק ליישב תמיהת התו'. ושלא לדחות שטתם ודוק) אכן גם לשטת שאר הפוסקים. דכתובה דרבנן. צע"ג לדינא. אי כה"ג בתולה הויא לענין כתובה דמאתים. וכ"ש לדעת הר"מ ז"ל דאף בקנסה לא מיחייב אלא בכדרכה. ותו מי עדיפא מבתולה ממש שנתאלמנה מן הנשואין (או אפילו מסרה האב) דאין לה אלא מנה כבסמוך מ"ד. אע"ג דבתולה ודאית היא. ק"ו לזו. שאפילו הכיר בה. י"ל שאין לה אלא מנה ואצ"ל בלא הכיר בה. דאיכא למימר מקח טעות לגמרי הוא. ולית לה מידי.

ומסתברא כי היכי דבתולה כתובתה מאתים. אפילו לא בא עליה. רק שכנסה (וכי נפקא מניה בשני דרכים ונשאת. אין לה אלא מנה לד"ה. או אפי' אירסה. כשכתב לה. הכי נמי איפכא. היכא דאינה בתולה כשרה. אפילו בא עליה וטעם טעם בתולה. לא נתחייב בכתובת בתולה. שאין הדבר תלוי אלא בכניסת הבתולה שלא טעמה טעם ביאה כלל. לא הפגומה והשתא ניחא טפי. ההיא דפא"נ בלי שום דוחק. וכעין ראיה עוד. מההיא דבתולה מעבירין לפניה כוס של תרומה. כלומר ראויה זו לאכול בתרומה. א"נ כתרומה ראשית דוק.

עוד ראיה. מדקונה בביאה שלא כדרכה.

ועוד אפילו בכדרכה יכולה להיות בתולה בהטיה. וגם בהעראה קונה ואפילו בשלא כדרכה. ועדיין בתולה היא. ולפ"ז הא דתנן הכא מן האירוסין כתובתן מאתים. היינו דווקא באירוסי כסף ושטר בלבד. אבל בתולה אלמנה מקדושי ביאה. אע"פ שלא בא עליה כדרכה אין כתובתה אלא מנה.

שאם הי"ל טב"ת כו'. וטענה דידה מפרש תנא סוף פרקא.

היה משכים לב"ד ואם לא נסתרה עמו. יכול לטעון טב"ת. אף לאחר כמה שנים. לאלתר משנסתרה עמו תו לא. אליבא דר' אסי. דכוותיה קיי"ל (פב"ש קיא"ב) ואליבא דר"י. נאמן עד ל' יום.

משנה ג
כתובתן מאתים הא דלא קתני הכא נמי יש להן טב"ת. משום דר"מ משוי לה כבוגרת. דאין לה טב"ת. אפ"ה יש לה מאתים.

משנה ד
נאמנת כו' לענין איסור. צל"ע בתו'.

משנה ח
בשוק בסתר. הול"ל. כלישנא דברייתא. ראה והבן מחכמת לשון המשנה. שרמז התנא בזה כל מה שאמרו בגמרא עליה. דלדברי המכשיר. מכשיר אפילו ברוב פסולים. והיינו דנקט שוק אע"ג דשכיחי התם רוב פסולים. דאע"ג דאמרי' ממתני' דשילהי פרקין בקרונה (במקום השוק) של צפורי. הצריכו תרי רובי. היינו היכא דלא נבדקה. אבל כי נבדקה. כדאיירי הכא. לא בעינן תרי רובי. אלא בכל גוונא מהימנא. ובדיעבד מיהת לכ"ע. להכי תני שוק. דהיינו בקרונות. דאפ"ה מכשר ר"ג. להודיעך כחא דהתירא. אב"א לכתחלה נמי. ואב"א דיעבד. ודאי לא צריך תרי רובי כה"ג.

משנה ט
נאמנת מ"ש תי"ט כאן בשם הה"מ והר"ן. להחמיר בה יותר מבתה כו'. יש לי בו הרהורי דברים. שנראים מתנגדים לדר"א מן הקצה אל הקצה. דלדידיה איהו עדיפא. דאית לה חזקה דכשרות. ולר"י איהי ובתה שוין. ומנין לנו לחדש סברי הפוכה. ואי משום ההיא דמ"ש. לק"מ. התם לענין פסולי קהל מתניא. י"ל היא ובתה שוין דלכתחלה צריכי תרי רובי בתרווייהו. וליכא למיחש מידי. אי מצרכי רובי דלפרשו מנה בקהל נמי דכמה חומרות יש בכהונה. משא"כ בקהל. ולשון תי"ט אינו נראה במ"ש דאפשר אפילו לקהל פסולה. זוהי שפת יתר. חומץ על נתר. שמפסיד טעמו. דאם היה אפשר. לא היה מקום להכשיר. והוא יתיר נפיש לגמרי. וצריך למחקו. אלא כך צ"ל לפיכך הקלו. ולא אמרו שלא תנשא לקהל לכתחלה לפי כו'.

פרק ב

משנה א
היא אומרת כו' בדלא נקיטא כתובה איירי ודאי. דאל"ה ליחזיא כתובה. ובמקום שאין כותבין כתובה. דאי במקום שכותבין. הא קיי"ל כשמואל. דעליה להביא ראיה (ותקשי לשמואל מהכא) ואי הכי. כי אתו עדי הינומא מהימנא. על כרחך צ"ל דהיינו שני עדים כשרים. כפירושו בכל מקום. דאל"ה אלא אפילו בחד דמעיד מה שראה בקטנו. כבשלהי

פרקין. קשה להמניה לבעל. במגו דפרעתי. וליכא למימר דהו"ל מגו במקום עדים. אימור דשמעת לה. במקום שני עדים ממש. כנגד חד דמסהיד מ"ש בקטנו. מי שמעינן להו. וצ"ע בגמרא.

בתולה נשאתני נראה דלא בעינן שיבוא עליה דווקא. אלא מכיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה. וכל שכן אם בא עליה שלא כדרכה. דחשיב כדרכה לכל דבר. כמש"ל בס"ד רפ"ק מ"ב.

וראשה פרוע הקושיא נגלית בכאן. דהא מן התורה אסור. כדלקמן פ"ז מ"ב. וכר"מ בפירוש שגם הפנויה בכלל האיסור. לכן רוצים לדחוק ולחלק. בין בתולה לאלמנה פנויה. ולדידי מעיקרא לק"מ. ובמ"כ בכדי טרחו כל האחרונים בכך. כי לא עמדו על פירוש משנתנו לפום ריהטייהו. ולא שערו דהכא תרתי בעינן. יוצאה בהנומא וראשה פרוע. והנומא (לשני הפירושים) ודאי לא גרע מקלתא דשריא בדאורייתא ואסירא רק מדת יהודית. והיינו לנשואה דווקא. שייכא דת יהודית. שהחמירו הנשים על עצמן. אבל לא חלה חומרא זו על הפנויות לגמרי. נמצאו כל דברי חכמים קיימים. ודר"מ ברית הן הדברים שנאמרו למשה מסיני. שאין חלוק בפריעת ראש דקרא בין שום פנויה ובעולה. אלא בדת יהודית ודאי יש חילוק ביניהן. שזו הולכת בשוק פרועת ראש עם קלתא. וזו נאסרה מכל וכל. ולא סגי בלא"ה. כדי להבדיל ביניהם. ולהכיר הנשואות להתרחק מהן. ולידע הבתולות הראויות להנשא. דלקפצו עליהו אינשי לנסובינהו. זה דבר ברור בס"ד בלי שום גמגום. ועיין עוד מו"ק א"ח (סע"ה) ומ"ש בתשו' בס"ד.

תו איכא למידק מאי טעמא לא תני נמי אם נשאת ברביעי כתובתה מאתים. ופשוט ג"כ דלק"מ דהאיכא מפני האונס והסכנה. שהתירו לכנוס בשלישי וגם בשני. משו"ה אפילו לא נשאת ברביעי אינה מפסדת. מציא למימר בתולה הואי. ואתנוסי הוא דאתניס כדאי' בגמ' גבי העברת חבית דאלמנה וה"ה אפכא י"ל שמא מפני הדוחק נשאת ברביעי.

משנה ג

ואם יש עדים כו' נראה פשוט שאם כ"י יוצא ממ"א. אינם נאמנים לומר אין זה כתב ידינו. אלא מזויף הוא. שאם לא כן היאך מקיימין ע"פ אחרים. שמא עדי השטר יכירו הזיוף. אלא ודאי. בשום אופן אינן נאמנין לפסלו. ועמו"ק ח"ה (סמ"ו)

משנה ט

ע"י נפשות אסורה אפילו אחר שנצולה. וכ"ש בעוד שלא נמלטה. שאסורה לו מזמן שנחבשה. אף אם מניחין אותה להזקק לבעלה. ונראה דלא בעינן נגמר דינה להריגה. ועדיין צ"ע.

משנה י

זה כתב ידו של אבא דקיום שטרות דרבנן. דמשו"ה עדים החתומים על השטר כמ"ש בב"ד נ"ל עיקרא דהך מילתא בעדים הניכרים וידועים לנו. דכה"ג ודאי לא חציף אינש לשקורי ולזיופי (כגוונא דאיירי הכא במתני') דמילתא דעבידא לאגלויי הוא. דקיי"ל בעלמא דחד מהימן אף בשל תורה. ולאו דווקא עד כשר. אלא אפילו אשה ועבד וקטן נמי מהימני. כמו שנאמנין בעדות אשה. וכן להעיד על הקורבה. ודכוותה טובא. וכללא דמילתא. היכא דיכולין לעמוד על החקירה. ולקיים עדותם מיד בלי טורח. הרי היא כחקורה ומקוימת. דקיי"ל כל הראוי לבילה כו'. אבל בעדים החתומים. שאין אנו בקיאין בהן ובשמותיהן. וכל שכן אם הם מעיר אחרת. ואין נודעים לנו לחקור אחריהם. אין הכי נמי דאין עדותן עדות דבר תורה. עד שתחקר. או עד שיוודעו ע"י חתימתן. כגון שכתבו שם עירם. וידענו שאין שם בני אדם אחרים ששמם כשמם ועחי"ג ומו"ק סמ"ו.

בתי"ט כאן נדפסה הגהה משובשת (פרק קמא) וצריך למחקה.

שיצאה בהינומא נ"ל הכא איירי דלא טעני יורשין ברי. ולא דמי למתני' דריש פרקין דקכפר בעל או יורש ואמרי לא כי אלא אלמנה נשאת משו"ה לא סגי בלא שני עדים גמורים כשרים. וצ"ע ודדיקה בגמרא ופוסקים.

יוצא מבית הספר ע"פ רע"ב. שאסור ללמוד את העבד תורה. צ"ל בקביעות בבית הספר דווקא הוא דאסור. וטבי עבדו של ר"ג יוכיח.

בתי"ט ד"ה יוצא. ועכשיו נשתחרר (או מכרו לישראל).

פרק ג

משנה א

ועל אשת אחיו כו'. שנתקדשה ונתגרשה. דאל"ה מחייבי מיתת ב"ד היא. ואין לה קנס כדלקמן. וליכא למידק אמאי לא תני לה גבי אלו שא"ל קנס הבא על אשת אחיו. ואא"א ארוסה. דלא תני אלא הני עריות. משום רבותא וחדושא. מה שאין כן בשאר נשים. אבל ארוסה לא אצטריכא ליה דשייכא בכלל נשי דעלמא.

משנה ד

והמפתה אינו נותן את הצער קשיא לי אליבא דרבנן דס"ל קטנה נמי יש לה קנס. א"כ גם את הצער יתן. דהא לאו מפתה איכא הכא. דפתוי קטנה אונס היא. וברישא איכא למידק איפכא. מאי פסקא דנותן לה בושת ופגם. אטו כל קטנה אית לה בושת. וצריך להעמידה בדמכלמו לה ומכלמא. ועמש"ל מ"ו בס"ד.

בעציצו עתי"ט. נעלם ממנו תלמוד ערוך ספ"ק דמגלה. שקלא עציצא דבה"כ.

משנה ו

המפתה פטור צ"ע לדברי חכמים דקיי"ל כוותייהו. דאיכא קנס בקטנה. היכי פסיק ותני המפתה פטור. אטו קטנה בת מחילה היא. ושמא יש להעמידה בשהגיעה לעונת הפעוטות. ובהא אתי שפיר נמי. הא דלעיל (מ"ד) דאפשר מההיא שעתא דבת דעת היא לענין הנאת ממון. כל שכן שנחשבת פקחת לענין הנאת הגוף.

אי נמי ההיא איכא לאוקמה בהגיעה לעונת נדרים אבל קטנה גמורה הכי נמי דאית לה צער בכל גוונא. והוא הדין לנתארסה ונתגרשה דצריך לפלוגי. אך דוחק הוא. מדלא אשתמיט תנא לפלוגי בין קטנה לקטנה בהך מילתא. וטפי משמע דכולא פרקא כר"מ אזדא.

פגם רואין כאילו היא שפחה נמכרת האי נזק הוא דאפחתה מכספה. כדתנן התם גבי חובל דחייב בה"ד. וקרי ליה פגם. משום דנדון בכבודו ובכבודה. שהכל תלוי בחשיבות. שאם היא אשה חשובה. פגמה יותר גדול. והיינו דתנן בשילהי פ"ג דערכין. הבושת והפגם. הכל לפי המבייש והמתבייש. וכ"מ נמי בתו'. שהביא בתי"ט וצ"ע אם ביטלה ממלאכתה. מ"ט לא ישלם גם שבת. אטו גרעא משאר חבלה דעלמא וצריך תלמוד.

משנה ז

כאילו היא שפחה עיין ספ"ג דערכין.

משנה ט

פתיתי בתו של פ' משלם עפ"ע עתי"ט דקשיא ליה ארע"ב היכא דלאביה הוא מאי נייחא איכא לדידה. **איברא** ודאי ניחא לה משום רווח ביתא. דמסתמא סמוכה.

פרק ד

משנה ב

וגרשה ארסה ונתארמלה נראה פשוט דהוא הדין איפכא. ר"ל נתארמלה ברישא. והדר נתגרשה. חדא מילתא היא בתרווייהו בב"י. אלא סדורא דכתיב בקרא. נקיט תנא נמי. **כתובתה שלו** נראה דנדוניא בכלל. ובזה י"ל דהיינו דאיכא בין ת"ק. לאמרו לו דלדידהו לא הפסיד אלא רשותה בלבד. אבל לא מה שהכניס לה משלו. שחוזר לו בגרושיה. אי נמי איפכא. ואב"א סיפא פירושא מפרשא לרישא וק"ל.

משנה ג

הגיורת עתי"ט ז"ל וכן יש להוכיח מסוגיא דספ"ג דקדושין ע"כ.

ואומר אני אף זו מן התוכחה. שלא הבין דברי עצמו לפום ריהטיה. יעוין מ"ש שם בס"ד.
היתה הורתה ולדתה כו' נ"ל שאם נולדה זו (נערה מאורסה שזנתה) מעבד ונכרי שבא על בת ישראל. מועל הגיורת. הורתה ולדתה בקדושה היא קרויה. ודינה כבת ישראל כך פשוט בעיני. דוק.
שם וז"ל. וזאת פחותה משלש. אין בה דעת לתבוע. אומר אני אכתי מי לא משכחת לה בקנה שפחה קטנה.

משנה ד

ובביאה שמוסרה לביאה כו' לכל מי שירצה.
ובלבד הכשר לה. עתי"ט מ"ש על מפרש הירו'. שלא כדת רדף אחריו ולא השיגו. כי הדבר פשוט שהדין עם המפרש. שכוונת רש"י דהיינו זכותו דאב. דאי בעי מסר לה כו' ומקבל מעות בשביל כך. וזכות גדולה הוא זה לאב העני ודאי. וכמו שפירש"י עצמו ספא"נ. ואייתי להו תי"ט גופיה לחובתיה. ובאמת דברי התי"ט קטי הציור וחסרי הבנה הם בכאן. מה רצה בהביאו לשון רש"י הנ"ל ומה חשב בו ותו לא מידי.
וחייב במזונותיה נ"ל. פשוט דלא נקט תנא אלא הנהו מילי דשייכו בתרווייהו, ר"ל באב ובעל כי הדדי. ולא שוו בחיובא דידהו. דכל הני תלתא דקחשיב. בעל חייב בהן. יתר על האב. שאינו חייב במזונות בתו (וכסות בכלל) ולא בפדיונה ובקבורתה. דהוה איכא למיטעי בהו. כיון דזכאי בכל שבח נעורים. אימא פשיטא דחיובי מיחייב בכל הני מילי דבעל חייב. שאינו בדין שיאכל גם אכול את כספה. ויחשבה כשבוית חרב. קמ"ל דלאו מילתא היא. אלא יתר הוא בבעל מה שאין באב. אבל מידי דלא שייך בגויה דאב. כגון עונה צריכא למימר דיתר עליו הבעל. בהא ודאי לא קמיירי. זה ברור ופשוט. לחנם האריך בתי"ט בכאן.
בפרקונה מה שנשתמש התנא בלשון ארמי כאן. נ"ל שעשה זה להבדיל ענין ההצלה מן השביה, מענין פדיית שפחות מישראל. ואיברא דאיכא למידק הא אב נמי חייב מיהא בפדיונה כשמכרה לאמה. כדאיתא פ"ק דקדושין. ומפדין אותה בע"כ. ואמאי לא תני לה (וליכא למימר דשיירה, דמאי שייר דהאי שייר) מי נימא דמסייעא לפירוש התו' התם, דאבני משפחה קאי. ותיובתא לרש"י דפריש לאב כופין וי"ל במאי דכתיבנא לעיל. דלא נסיב תנא דידן הכא אלא מאי דאיכא בין אב לבעל במידי דשייכן בגווייהו. מיתרצא הא נמי שפיר. דכיון דפדיית אמה. בבעל לא משכחת לה. באב נמי לא צריכא להו. אי נמי משום דלא דמי חיובא דבעל, דמילתא פסיקתא היא. בין יש לו בין אין לו. דאפילו עני שבישראל חיובי מיחייב בכל הני. דתנאי כתובה ככתובה. דאפילו מגלימא דעל כתפיה

מגבינן. משא"כ חיוב האב לפדות את בתו משפחות. דבדאית ליה הוא דמחייב. ואי לית ליה לא כייפינן. לא פסיקא ליה. משו"ה לא תנן לה. ועמ"ש בס"ד בשי"ע (ס"ג).

משנה ו

האב אינו חייב במזונות בתו ולא בכל צרכיה (בחייה) בכלל. וכן אינו חייב בקבורתה. ומ"מ אם ירש ממנה ממון שנפל לה מבית אבי אמה. או כסף קנסה. ודמי בשתה ופגמה וצערה וחבלתה, ומעשה ידיה. העודפים על מזונותיה. נראה ודאי שמוציאין לצרכי קבורתה. אע"פ שלא תקנו לה מזונות תחת ירושתה. משום דלא שכיחא.

בתו ה"ה לבנו. ופשטא כר"י. דנקט בתו לרבותא. אע"ג דאיכא משום זילותא טפי. וק"ו לבנו.

משנה ט

רשאי מ"ש תי"ט כאן. דברי הבאי הם במ"כ.

משנה יב

מיגד ומד"ג מידר ברי"ש. לא משתבש. הוא לשון דירה.

פרק ה

משנה א

יוסיף עתי"ט ז"ל וגדולה מזו התירו כו'. ואני אומר אין זו גדולה. כי שם ודאי צ"ל כך להשוות המדה לכל הכהונה. ברם הכא כי כתב לה דחזי ליכי. לדעתי לאו שפיר עביד. ומחינן ביה.

בתולה גובה מאתים היינו בדלא הכניסה לו משלה כלום. כסתמא דמילתא בארוסה. מיהו אי הכניסה לו כספים. והוסיף לה שליש כדין הנשואה (כדלקמן פ"ו מ"ג) נראה דלכ"ע אית לה ההוא תוספת שליש בכל גוונא.

ה"ז בעילת זנות צ"ל אחר תקנת כתובה. דכתובה דרבנן היא. תדע דהא פילגש לגרסת ראב"ד ורשב"א. בקידושין בלא כתובה היא. ואפילו למ"ד בגמרא (פ"ק דיט"א) כתובה בתולה דאורייתא. מיהת באלמנה כ"ע מודו דהויא דרבנן. מיהו בגמר' דפרקין (נו"ב) משמע דר"מ ס"ל כתובת אלמנה נמי דאורייתא (עחי"ג שם).

אמנם בפילגש הנוסחא הישרה היא בפכ"ג בלא קידושין ובלא כתובה. כמ"ש בחי"ג שם בס"ד.

משנה ב

שנים עשר חדש וכך מצינו אף בערלים. ככתוב מקץ היות לה כדת הנשים יב"ח. נגד זה מצינו בעברים ההפך. כי כתוב מלא שבוע זאת ונתנה לך וגו'. ופירש"י מיד אחר שבעת ימי המשתה. שמא מפני שרחל היא היתה באמת מיועדת ליעקב. אע"פ שלבן נהג עמו מדת רמאות. והערים להשיא לו לאה בתחלה. מ"מ לא היה בדעתו לעכב רחל. לבלתי תת גם אותה לו לאשה. כאשר כה עשה בסוף. לכן מתחלה כשהכין צרכי נשואי לאה. אז הכין מסעדי גבר. גם צרכי נשואי רחל בבת אחת בידעו שיעקב חפץ ברחל. ויעשה לו כל רצונו בצאן. בשבילה. על כן ודאי הזמין מיד גם צרכי השניה בפעם אחת כי לא ימנענה ממנו. אם יאות לו לעשות חפצו. בענין שמירת צאנו עוד.

כך נותנין לאיש ואין משגיחין בו. אם הוא אלמון. נראה לי פשר דבר. דהיינו אם נושא בתולה.

ולא נשאו עתי"ט. ז"ל. ומיהו ק"ל דתנן התם ישאו קטנות. והו"ל ינשאו. הא ל"ק קרי ביה יִשָּׂאוּ וכמנהג חסרי הפא. שהדגש עומד במקום החסרון. אלא מיהא נושאות קשיא. וי"ל נשאות מהנפעל לא מצי למתני. כי אז הוא נפעל נשלם. ולא שייך התם אלא עתיד. לפיכך נשתמשו גם בקל. וזה מדרך לשון חז"ל. להשתמש בפעלים. כפי צרכם. לדבר והפכו. כמו שיאמרו חולץ ונחלץ. תופס ותפוס. רוכב ורכוב. והרבה דומיהם. ואין זה חדוש כלל. אבל מ"ש בנוסח ירו'. נישאו ביו"ד. אינו אלא לסימן הנקודה. כי אי אפשר להיות כאן חיר"ק מושך יו"ד. זה ודאי טעות.

משנה ג

ב"ד שלאחריהם אמרו אע"ג דנראה שלא היו גדולים מב"ד שלפניהם. אעפ"כ היו יכולים להחמיר על דברי הראשונים ולא חשוב בטול דבריהם. עפ"ה דמ"ש. ובתרא דנדרים. אע"ג דהתם ודאי שאני דקלקול הדורות גרם.

משנה ה

הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת. תמהו התו' שאם הוא זן אותה. א"כ מה מרויח הבעל. דבלא שפחה היא היתה עושה הכל. ולא היה זן אלא אותה לבדה. ועתה זן אותה ואת שפחתה. ואינה תימה כלל לענ"ד. שהרי משתמש בשפחות בבית ובשדה לכל צרכו. ואוכל פירות ושבח שמביאות. אטו נהום כרסייהו לא שוי. ותו דאית ליה נמי מנייהו ולדות.

ונראה דלאו דווקא בהכניסה לו שפחות. הדין כן. אלא אורחא דמילתא נקט. והוא הדין לעבדים. אע"ג דלאו אורחייהו במלאכת נשים מיהו ודאי לא גריעי ממעות.

בסש"א כתוב סימן יפה לדברים הנ"ל שהאשה חייבת לבעלה. והוא הפסוק שמחה לאיש במענה פיו. ר"ל. ר"ת. 'שבעה 'מלאכות 'חייבת 'האשה לאיש. 'בושלת (ואופה בכלל) 'מכבסת 'עושה בצמר 'טוחנת 'הצעת המטה. נותנת דד בפיו של בנה. וטוב הוא לזכרון.

יושבת כו' לשון רש"י שלא לילך בשליחותו. מבית לעליה. נשמר דלא תימא בלא הכניסה. שולחה אנה ואנה לשוק. להוליך ולהביא. כי זה בכל אשה אסור להשתמש בה. שכל כבודה פנימה.

משנה ו

העונה כו'. עונות קצובות הללו השנויות כאן. עוד צריכות באור בגבול השנים. שבודאי הזקן אע"פ שכבר נתחייב בעונה הקצובה כשנשא אשה ילדה בילדותו ובחרותו. א"א שימשך חיובו זה לעת זקנתו ככלות כחו ונס ליחו. ויש לזה סעד מפורש בגמרא פ"ד דקידושין. בעובדא דרחב"א. דאמרה אשתו הא כמה שנין דפריש ליה מנאי. ומשמע קצת שפירש ממנה נגד רצונה. (מ"מ אינו מוכרח. וי"ל ג"כ דמדעתה עבד פרישה).

ונראה עכ"פ כל עוד שיש לו גבורת אנשים לבעול ולפלוט ש"ז בה. אינו רשאי לבטל עונתו. בלי רשות אשתו. ביחוד אם היא עדיין בת בנים. שעז"א הכתוב. בבוקר זרע וגו'. וכל זמן שיכול לעמוד על רגלו אחת ולנעול ולחלוץ מנעלו ילד מקרי אפי' בן שמונים. וש"ז שלו מטמאה.

הטיילים עתי"ט לשון תו'. אגמרא קאי כגון רשב"ש. אבל עיקר תואר הלז נגזר מלשון טיול. הידוע ורגיל על לשונם ז"ל.

הפועלים יוצאין שלא ברשות שבת אחת. אע"פ שיש עליו פעמיים בשבת. נראה דהיינו נמי. משום דכה"ג מוקמינן להו אעונת חמר ות"ח. אבל לחמר. אין נותנין לו יותר משבוע. וכן לטייל. נותנין לו פחות משבוע. אע"פ שעונתו בכל יום משום שעיקר העונה בעצם וראשונה. כן היא אחת בשבוע.

הספנים כו' עמו"ק אה"ע (סך"ה) בס"ד.

משנה ז

שבעה דינרין ז"ל תו' בירו' מפרש. כנגד ז' מלאכות. שהאשה עושה לבעלה. וגבי המורד דמוסיפין שלשה דינרין. מפרש כנגד שארה כסותה ועונתה. והתלמוד שלנו אינו סובר כן כו'. ויש להשוותם דלק"מ מצד זה שזכרו תו'. ותלמודין לא נחית אלא לפרושי מאי שנא מורד דלא קנסוהו כל כך כמו מורדת לזה יספיק טעם דיצרו גדול משלה. אך עדיין

לא נתיישב מה טעם בערך שבעה ושלשה. למה לא יספיק שיעור מעט יתר באשה. ומדוע לא היה די אף הכפל. אטו לאו טעמא בעי.

אבל יש לדקדק על תו' דעדיפא הל"ל לאוכוחי בהדיא דגמרין לא ס"ל כירו'. דהא פליגי בה. אי מורדת ממלאכה. ויש לומר דהירו' אתי אליבא דתרווייהו. ואמר לך. אב"א מורדת מתשמיש. אע"ג דאכתי לא אמרדא ממלאכה. פוחתין לה. כנגד המלאכות. משום דכיון דחזינן דמתשמיש מרדה. סופה להיות מורדת גם ממלאכות. ואב"א כמ"ד מורדת ממלאכה. פשיטא ניחא טעמיה דירושלמי. ואכתי צריכא רבה. עחי"ג בס"ד.

שבעה דינרין בשבת דינר ליום. ואם חזרה בה. אין פוחתין לה אלא לפי מנין ימי מרדה. וזה אפילו לאשת ת"ח. משום פת בסלו. ושמע מנה שכר ביאה קצוב לדינר. וכן יש להוכיח מן התורה ומן הנביאים דוק. וכיון דמפחית פחית. לא מיחזי כשכר שבת. אע"פ שאין פוחתין. אלא כנגד הימים עיין לעיל.

ע"פ הרע"ב שכתב ואפילו נדה. נראה פשוט דהיינו כשהתחילה למרוד בימי טהרה. ועמדה במרדה גם בימי נדה. אז אין פוסקין מלפחות או מלמנות ארבעה שבועות. עד שתתרצה.

אבל אם התחילה לומר בימי נדתה שתמרוד בו מעתה. לא מיבעיא אם בימי טהרה חזרה בה. שאין מנכין לה כלום. אלא אפילו גזמה ועבדה. ונמשך מרדה גם בימי טהרה. אין ימי טומאה עולין לה לפחיתת כתובה. ולא לספירת ארבעה שבועות דעונה אחרונה.

שלשה דינרים איהו כיון דאוסופי קא מוספא מיחזי כשכר שבת. ואיני מותר מדין הבלעה. משום דאין מוסיפין לכל השבוע ביחד אלא מה שעולה בכל יום. כ"פ התו'. וצ"ל לדבריהם. דאע"ג דמוסיפין נגד הימים שמורד. מ"מ אין מחשבין לה יום שבת. אלא כך מחשבין. שלשה דינרים לששת הימים. ואם מרד ד"מ חצי השבוע. מוסיפין לה דינר וחצי. בין שהתחיל מרדו בשבת. והתמיד עד סוף יום שלישי. בין התחיל ביום ראשון. וכן אם התחיל ביום רביעי. במרדו שלשה או ארבעה ימים. הכל אחת. ואינו מוסיף אלא מחצית השלשה דינרין. ולפי דרך זה. מוסיף חצי דינר לכל יום משמת ימי המעשה. שמורד. ואין מחשבין לו יום השבת כלל. דאל"ה. ודאי לעולם מיחזי כשכר שבת. וזה ברור.

והא דלדידה פחתינן גם כנגד יום השבת. אע"ג דבודאי מחשבין לה כמו כן הימים. שעומדת במרדה. והרי פחתה קצוב דינר ליום. א"כ ע"כ צריך לחשב גם יום השבת.

אין בכך כלום. דכיון דאינה נותנת כלום. אלא מפסדת. דבר שאין בו משום חסרון כיס. הילכך לא מינכר כשכר שבת כמש"ל. ושמא אע"פ ששכרה קצוב דינר ליום. היינו

לימי החול בלבד. אבל אין יום השבת בכללם. ומ"מ אין פוחתין לה אלא בהבלעה. דהיינו ד"מ. אם מרדה חצי השבוע ויום השבת בכלל. אין פוחתין לה ארבעה דינרין. אלא שלשה דינריו וחצי (או אפשר רק שלשה בלבד). ואם מרדה שלשה ימים. פוחתין שלשה. אבל היכא דמרדה שבוע שלם. פוחתין שבעה. דהייני הבלעה. עכ"פ דברי הגמרא והתו' צריכין באור. באחד משני הדרכים והתי"ט לא כיון יפה בהעתקתם בלשון מגומגם וסתום.

משנה ח

לא יפחות משני קבין מפרש בגמרא דתרי סעודות יתרות לארחי ופרחי. מכאן משמע שהאשה נשואה אינה פטורה מצדקה. ותקשי אדהר"מ בי"ד (סרמ"ח) דס"ל שהבעל יכול למחות באשתו שלא תתן אף כל שהוא. ובודאי כל שהוא לאו דווקא. דהא אפילו עבדו ושפחתו של בע"ה. רשאין ליתן פרוסה לעני. מ"מ קשיא דהכא מוכח איפכא. שמא יש לחלק בין אכילה לשאר דברים. שאין לה רשות לתת שלא מדעתו. ועיין בית ישראל.

וקב גרוגרות הוא השעור גם לעני בגורן עימ"ז דפאה.

משנה ט

ואוכלת עמו בל"ש עיין רע"ב. ש"מ דעונת שבת קבועה לכל אדם מישראל אפי' לפועלים ולחמרים. וכ"מ נמי מתקנת עזרא. שוב ראיתי שכ"כ גם תי"ט בשם הר"מ בפ"ח דנדרים. ואם יכול להפטר מעונת שבת. ע"י שקיים עונתו בימי החול. עמש"ל מ"ו ועחי"ג.

בלילי עלח"ש פ"ח דתרומות.

ואם אינו נותן לה מעה כסף עמ"ש תי"ט דלאו בדידה תליא. ואינו מוכרח שהרי מחלוקתו בצדו. ועוד אני אומר. דשאני מותר לד"ה. שעכ"פ שניהם יכולים לעכב באמת.

חמש סלעים שתי הוא שעור בגד קטן. כדתנן פרק ראשית הגז.

עשר סלעים ערב שעורו כפול משל שתי. לפי שהוא עב כפלים בשל שתי. נמצא שהות המלאכה בשניהם אחד. מה גם שמלאכת השתי שהוא דק. כבד משל ערב. שזה מפני דקותו. נטווה כלפי היד. וזה כלאחר יד (כ"כ הר"ש בפי"א דנגעים מ"ח) ועושים הערב עב וגס בצמר הרך. מהני שהערב תנועתן יתרה מהשתי. שהוא לח. ועוד שחוטיו רבים יחד. ואינם נתקים מהרה. כערב שהוא חוט אחד ונזרק הנה והנה. אך של פשתן חזק הוא. לכן שניהם שוים.

פרק ו

משנה ג

עתי"ט משם הר"מ באסור רבית דתוספת המטבע בחוב הכתובה. דברי תי"ט בזה אינם נוטים לי כלל.

משנה ד

לכל מנה עמ"ש תו'. ואינו מוכרח. כי לא שמו לב דבגברא תגרא עסקינן דמרויח טובא במעות בעין. דמשו"ה מוסיף נמי שלישן. והרי גדולה מזו מצינו. מי שי"ל חמשים זוז ונושא ונותן בהם. לא יטול. ואפילו כמה שנים לא כלה קרנא. עם שבודאי אינו מספיק. אף לפרנסת שנה אחת בלבד. אם יתפרנס מהקרן.

פרק ז

משנה א

בכהנת אשת כהן. נהגו חז"ל לקרותה כהנת ג"כ מטעם זה. לפי שנעשית זרה בנשואיה שנאסרת בדברים האמורים.

משנה ו

מאכילתו שאינה מעושר עתי"ט דע"פ הכחשת הכהן בלבד. אינה מפסדת כתובה. דעד אחד הוא. ולדידי קשיא לי לאידך גרסא. כי אמר נמי הן. לא ליהמניה. דע"א אינו נאמן. אלא בדבר שבידו לתקן. והכא הרי אין בידו לתקן הכרי. שלא מדעת בע"ה. אי הכי מאי איריא דאשתכח שיקרא. כל שכן היכי דמכחיש לה נמי. אמאי לא להימן כה"ג. אלא ע"כ מיירי כגון דא"ל איהו לכי אצל פלוני כהן שיתקן לי הכרי. ובעל מודה. והכא במאי עסקינן בע"ה החשוד על הדמאי. דאורחיה לשדורי לכהן חבר. שיתקן הכרי ויטול המעשרות. כדי שיהו פירותיו בחזקת מתוקנים לאחרים ג"כ. וכיון דקמירי שנתן רשות לתרום ע"י אותו כהן. משו"ה כה"ג ודאי כהן הוה מהימן. דהרי הוא בידו לתקנו גם עתה. והשתא דמכחישה. הו"ל כתרי לגבי חד. דהא איהי לא מהימנא. דהוי דבר שאינו בידה. דוק. ונתיישב גם מ"ש כהן דווקא.

יוצאה לר"ה וראשה פרוע עמש"ל רפ"ב.

ע"פ רע"ב ונשכה כלב ונעשה מקומו צלקת נראה דלאו דווקא. אלא אורחא דמילתא נקטי. וה"ה לפצע וחבורה עמוקה. באופן שנעשה מקומה צלקת. וזה בכל מקום שבגופה.

ולענין צרעת אי הוי מום באשה. וכן באיש. עמ"ש בס"ד במו"ק. אה"ע (סל"ט).

משנה ח

האב צריך להביא ראיה ואע"פ שיש לאשה חזקה דגופה. שבלא מומין נונדה. צ"ל במומין ידועים שנולדו בה אחר לידה. כגון נפצעה. ולא ידענו מתי. או שידוע לנו בודאי שלא היו בה כשנולדה. ונסתפק לנו אח"כ ברשות מי נולדו בה. וא"ל הלך אחר רוב נשים. שאין זו חזקה. ועוד שאין הולכין בממון אחר הרוב.

מוכה שחין עמו"ק.

סבורה הייתי כתבו התו' תימה א"כ כל אשה תערים ותשאנו כו'. ולא הבינותי מאי קושיא. דכיון שהוא יודע מומו. איהו דאפסיד אנפשיה. שלקחה ויודע שיכולה לטעון סבורה הייתי עכ"ל תי"ט. ולאו מילתא היא. דכ"ע לאו דינא כי האי גמירי. והא ודאי לא אסיק אדעתיה. שיש אחר תנאי כלום. אלא מסברא טפי. דבאמת לית לה כתובה. ולא קמ"ל ר"מ אלא דכופין אותו להוציא בע"כ. אף שכבר קבלה. מ"מ מאחר שרוצה היא להפסיד כתובתה. מהימנא למימר עכשיו איני יכולה לקבל וכייפינן ליה. כדין הטוענת מאיס עלי. דיוצאה בלא כתובה. וכופין אותו להוציאה. שאינו בדין שתהיה כשבוית חרב. הכא נמי לא שנא. אע"ג דסברה שיכולה לקבל. ועכשיו מוצאה שאין ביכלתה לקבל. לא גרע ממאיס בעלמא בלא טענה מוכחת. כל שכן כאן שעדיה בצדה. שהרי התנה מתחלה והודה. דדינא קאמרה. ומיהא כתובה לית לה מטעמא דהתו'. משו"ה כדינא דטוענת מאיס דיינינן לה אליבא דר"מ. וחכמים ס"ל שאני הכא דאין אחר תנאי כלום. חיתא דקיטרא סבירא וקביל לא. וחיישי לגט מעושה שלא כדין.

פרק ח

משנה א

ובה"א עתי"ט מ"ש על התו'. דמשומרת יבם מעיקרא לאו קושיא. דהתם הספק אם זיקה עושה ארוסה ע"כ. ואני אומר היינו הך דהתו' ממש. שם בסוף העמוד. שלא מחינו בו. אין יכולין להוציא. כצ"ל.

ג

ילקח בהן בעד דעי שיווי פירות הללו. אם אינו רוצה למכרם. ואורחא דמילתא הוא. לפי שאדם רוצה בקב שלו. משו"ה לא תני ימכרו וילקח בהם כו'. והא דלא נקט תנא בדר"מ נמי ילקח בהם קרקע ותו לא. משום דמיירי במחוברים. שעדיין צריכים לקרקע. ומה שגדלים מכאן ואילך שלו הוא. מה שהם שוים יותר בשעת לקיטה. וא"צ ליקח

בהם קרקע. אלא כפי מה ששוין בעת שנפלו לה. לפיכך שמין אותן נכסים מיד. ויהיב דביני ביני.
שמין אותן נכסים וקרקעות.

משנה ה
עבדים כו' וזקנים אבל בחורים. כ"ע מודו דאין מוכרן.
לא תמכור אע"פ שאינם ראוים למלאכה כבדה. אבל באינם ראוים אפילו למלאכה קלה. ודאי לא פליג רשב"ג. פשיטא אין בהם שבח כל עיקר.
זקנים לא ביבשו איירי. אלא שאין עושין כדי טפולן. שוב ראיתי בתו' שפירשו כן והנאני.

משנה ו
בחזקתן עמ"ש מ"ג פ"ד דיבמות בס"ד.

משנה ז
המחוברין בקרקע שלו ע"פ רע"ב. דבגמרא משני תני שלה.
ואעפ"כ משנה לא זזה ממקומה ומלשונה כאשר כתבתי לך כמה פעמים. וכן כאן יש ליישב הלשון דלא משתבש מאן דתני שלו. ודעת לנבון נקל.
ומ"ש תי"ט משום דל"צ הכא אלא איידי משו"ה אשתביש תנא. עכ"ל. לא נהירא חס לתנא דווקנא דלשתביש בין דבר וחלופו.
ותו אי איתא דטעי תנא בהכי. אמאי לא סמינן לה. ובכמה דוכתי אשכחן בתלמודא. דתני תנא קמיה דמאן מאמוראי. ומשביש ליה וכד שאיל אסמייה. אהדר ליה לא. תתרגם מתניתך הכין. וקיימא בדוכתה. והיא מילתא דשכיחא נמי. כדמתמהינן בלישנא דמתניתין. ומתרצינן לה כאילו מיתניא בלישנא אחרינא. לאו לשבושי למתני' קמהדרינן אלא לפרושי שפיר. והכא נמי לישנא דשלו מתני ליה שפיר. כשהבעל קונה בעדם קרקע ואוכל הפירות. אדרבה דטבא ליה הוא. כדאיתא בגמרא (דפ"ב) ודקאמר תלמודא תני שלה לא בעי אלא דלא ליתי למטעי. וק"ל.

פרק ט

משנה א
אין לי לשון חכמים הוא במקום לא יהא לי רשב"ם עכ"ל תי"ט.
ולא ידעתי מה צורך לכך. ומה טעם לא נאמר שהלשון מורה להווה. שהוא מודה מעתה שאין לו דו"ד. והודאת בע"ד היא.

שאם מכרה כו' והקשה הר"ן דהא בלאו תנאה נמי כו' עתי"ט. וכתב קרמ"ז נ"ל דמתניתין אתא לדיוקא דדוקא בעודה ארוסה כו' ע"כ. ולא אבין היכי רמיזא במשנה. ובגמרא מכח קושיא אתינן עלה. והיכי ניקו ונידוק ממאי דלא אתמר אלא מכללא. ומתניתין סתמא תנן.

שם בתי"ט. צ"ל ולא אמרינן כאמרו לו. וי"ל מיהא שמעינן כו'.

שם בתי"ט וא"כ ע"כ לתרץ קושית הר"ן צ"ל כו'. ואין זה הכרת של כלום. די"ל אע"ג דר"י לא ס"ל הכי. מ"מ תנא דידן סבירא ליה הכי.

משנה ב

לכושל שבהן עתי"ט ז"ל וכתב הר"נ דצ"ל כו' דאלת"ה כו' לכתובה אמאי. דלא עדיפא ממטלטלי ע"כ. צ"ע בח"מ ספ"ו ס"ב. וא"ה אפכא הוא ממ"ש רע"ב. דאפילו את"ל מטלטלי דיתמי נמי משתעבדי לכתובה. ה"מ בני חרי. מיהא הני משעבדי נינהו ובכל גוונא לא משתעבדי כלל. אלא שי"ל שלא נתנו להם דין משועבדים. אלא במקום שנמצאו ללוה בני חורין של מנה. עתי"ט שכתב בשם התו' לא אתפריש שפיר טעמא דהא מל"א. עמ"ש בס"ד בחידושי גמרא.

משנה ט

הוציאה גט עתי"ט משמע דגמרא דקרעינן לגטא. עמ"ש שם בס"ד מ"צ לקריעה.

וכן גר כו' כתובתה קיימת עמו"ק (סס"ז) הפכתי בזכות דעת הר"מ מה שחדש משה מדעתו בכאן. אכן לדעתי הדבר בהפך. שבגר כתובתה קיימת אפילו היא מאה שנה. כך הוא העיקר בעיני כמ"ש שם בס"ד.

פרק י

משנה ד

ע"פ הרי"ף בתשו' הרמ"ע.

משנה ה

חולקות בשוה ז"ל תי"ט. צ"ע מאי קמ"ל תנינא בריש מתני' דלעיל. ואני אומר ההוא איכא לאוקמה במטלטלין דמעיקרא לאו אסמכתייהו עלייהו. ומשו"ה לית בה דין קדימה (וכמ"ש הרע"ב שם) אפילו אין זמנן שוה. ואכתי לא ידעינן במקרקעי דמהני זמן שוה. ס"ד כיון דעיקר שעבוד כתובה עלייהו. לכל אחת לפי כתובתה נשתעבדו. היכא דזמנן שוה. להכי קמ"ל משנה יתירה.

משנה ו

השניה מוציאה מהלוקח בטעמא דהך מילתא. עמ"ש בסוגיא בגמרא עלה דהך מתניתין. ולעיל בגמרא (צג"א) ותנוח דעתך.

פרק יא

משנה א

אלמנה כו' **מעשה** כו' גרסינן בלא ויו. דאי"ג ומעשה בוי"ו. היכי מב"ל אי נזונת תנן כו' ע"כ נזונת תנן. מדקתני ומעשי ידיה תו'.

אכתי איכא למימר. דילמא תרתי קמבעיא ליה. וחדא נקט. ואידך ממילא משמע דאי נזונת תנן. ממילא ומעשה גרסינן. ואי הנזונת תנן. מעשה גרסינן.

ואין חייבין בקבורתה עיין תו' מיהו תימה הא דלא קתני ואין חייבין בפרקונה. ר"ל משום דפרקונה הוי תחת פירות. ולא שמעינן לה נמי במשנה. אלא ודאי משום מילתא דפשיטא היא. לא צריך למתנייה. א"ה הדרא קושיא לדוכתה. ואי משום כו'. כ"ה באור המשך לשון תו'.

יורשי כתובתה עתי"ט שהביא מחלוקת הר"מ. והר"א. וז"ל. אבל הראב"ד השיג עליו כו'. אבל זו שמפני שלא נשבעה. הוא שאין יורשיה נוטלין הכתובה. לא מפני כן נוכל לקרוא ליורשי הבעל יורשי כתובתה. ע"כ.

ואומר אני עם שטענת הר"מ טענה. שבודאי א"א לקרותן יורשי כתובתה במוחלט. דהא לאו בתורת כתובה שקלי. ולא מחמת ירושה נחתי לה. ולא ירתי דידה נינהו. אלא ירתי נכסי אבוהון בכלל. מ"מ לענין דינא. מסתברא כוותיה דר"מ. דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא. דאע"ג דלא מיקרי בכה"ג יורשי כתובתה. מיהו יורשי נדוניתה שלא ירשי כלום. נמי פשיטא דלאו בכלל יורשי כתובתה נינהו השתא. אע"ג דראוין לירש.

איברא מידי ספקא לא נפקי. ואע"ג דמספיקא לא מפקינן ממונא. מיהא מאי חזית דדמ"א דהנך סומק טפי. והא יורשי נדוניתה נמי ספק נינהו. או חייבים בקבורתה. בדלא ירשו כלום. דמצי אמרו ירושתה גבייהו דאינך היא ועלייהו רמיא. ומי מפיק מינייהו מספיקא. תינח היכא דירתי מנה. דהו"ל ספק וודאי. ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כי לא ירתי. ספק וספק הוא.

ותו דהא עדיף. דהעמידנה על חזקתה שלא נתקבלה כלום (וקיי"ל נמי לענין מזונות עד שלא נסת על היתומים להביא ראיה דנכסי בחזקת אלמנה כו') וטענת צררי. גריעא.

וחששה רחוקה היא. אלא שאין להוציא מיד המוחזק אפילו בספק רחוק. וכתובה בחזקת יורשי בעל הוא.

אבל לגבי קבורתה. ודאי לא מהניא הך סברא מידי. תדע. דאי לא תימא הכי. בעל נמי מצי למפטר נפשיה מקבורתה. ומיהו סתמא לא ליחייב בה לעולם. דהא הוה ליה שבועה גבה. דוק. אי הכי לא עדיפי מניה. זה ברור.

משנה ג

אפילו ד' וה' פעמים עמ"ש בס"ד מ"ו פ"ג דסוכה. הכי נמי הכא. איכא לפרושי ארבעה לכתובה קטנה. וחמשה לגדולה.

ויש להמתיק הענין עוד. דנקט תנא דוגמא בכתובה קטנה שבגדולות. הנזכרות במשנה. דהיינו כתובת כהנות. שהפחותה היא ארבע מאות זוז. כדלעיל פ"ק. ומשום דאורחא למכור במנה פ"א. כדתנן הכא. לזה במנה ולזה במנה. ש"מ גילוי מילתא. דהתם שיעור שדה שוה מנה הוא (והיינו סתם שדה קרקע בינונית ובעדית היא שוה מאתים. שהם חמשים שקלים. שהוא שווי בית זרע חומר שעורים. ככתוב. והכתוב שיער בארץ משובחת. והיינו דתנן הכא בפרקין. מכרה שוה מנה במאתים. ואיפכא. משום שחלוף שווי בין שדה ושדה בכמות שוה. ישתנה בכפל) עליו אין להוסיף. ממנו אין לגרוע. במכירה אחת. משום פסידא דמוכר. ולוקח. ואתי שפיר דנסיב ארבעה לכתובה קטנה האפשרית. במיוחסין שבכהונה. דמוכרת ד"פ. לא פחות ולא יותר. בדיוק גמור. וחמשה. תנהו ענין למוסיף חומש. כדרך ששנינו מ"ג פ"ו דלעיל. ובארבע מאות היא נותנת חמש מאות. והיינו בגברא קפדנא.

מיהו במכובד. דלאו אורחיה להקפיד. אם קבל עליו לכתוב ארבע מאות. והיא הכניסה לו שום חמש מאות. כותב לה חמש מאות. כמו ששמו. אע"פ שאינו שוה אלא ארבע מאות. והא נמי מידי דשכיח הוא. וקסמיך נמי אהתם. דעלה קאי. דקתני הכא לזמנין משכחת מוכרת חמשה פעמים. ותו לא. בסתם כתובה. דלמעלה מזו. בכתובת נשי עשירים גדולים. לא קמיירי. דאין לה שעור. ואי אפשר לתת גבול וקצבה לדבר. והרי זה מכוון ביותר.

משנה ה

שפחתו עתי"ט ז"ל. וכ"מ מאוקמתא איברא לחד אוקמתא לא מיירי בקרקע.

משנה ו

השניה עתי"ט שהעתיק לשון הרי"ף. שכתב וא"כ שניה דפליג בדידה. נמי בהכיר בה ע"כ. וצריך באור. עמו"ק אה"ע סקי"ו. שם בארתיו יפה. בס"ד.

ולא בלאות עתי"ט שכתב והשניה כו'. אבל של צ"ב יש לה. מהטעם שכתב הר"מ בפי' מ"ג פ"ט (כצ"ל) דביבמות כו' ע"כ.
ואני אומר אין בלשון הר"מ ז"ל. טעם מפורש למה שהביאו התי"ט. אם לא בכח המאמר. ומה היה חסר לו בלשון הגמרא. דקנסו לדידה בדידיה. ולדידיה. בדידה.
יש לה כתובה עתי"ט. וק"ל דבמ"ה פ"ט דיבמות מפורש כו' ולק"מ ההיא יחידאה היא.

פרק יב

משנה א

ופסקה עתי"ט עד וזו דעת הרמב"ם. לא ידענא מאן פליג עליה.
חמש שנים עתי"ט שנתן טעם הגון לחמש שנים אלו שדברו בהווה. שמקפדת שתהא נזונת עד שתהא בת שבע. ונכון הדבר לפי שבת שבע היא עונת הפעוטות. שאז יש בה דעת קצת. שתוכל להשיג כדי חייה מעצמה. דוק. עמ"ש בס"ד פ"ה דגטין. ובזה דברי תי"ט מוטעמים (אם אדם משתעבד לזון חברו כך וכך שנים. כדרך ששנינו בבת אשתו. עמ"ש במו"ק ח"מ ס"ס).
חייב לזונה ה"ש קמ"ל דחשיבי כה"ג קצובים. כיון דיש קצבה לשנים אע"ג דליכא קצבה למזון. ובהכי לא תקשי לדעת הר"מ. דס"ל דמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב שלא נשתעבד.
מזונותיה משלם. לא לפי ברכת הבית בלבד. עתי"ט מ"ג דלקמן.
ואחד נותן לה דמי מזונות פשוט דהוא הדין אפילו טובא כה"ג.
הבעל נותן לה מזונות עתי"ט עד מ"מ כל תנאי שבממון קיים. נראה שר"ל משום די"ל לשמא יתנה הבעל מתחלה ברצונה. שלא יעלה לה מזונות. להכי אהני חיובא דהכי. ולא ידענא מאי הוה צריך לכך. ומי עדיף מנשאת לשנים. ופסק לה כל אחד בפני עצמו. ששניהם חייבים. ולא מצי ראשון למפטר נפשיה. אע"ג דאית לה ודאי מזונות משני. וליכא טצדקי לאפקועי חיוביה.

משנה ג

ונותנין לה מדור ואם נפל כו' ודבר תימה הוא כו' וכי סגי ליה לכתוב את תהא יתבא. עכ"ל תי"ט.
תימה על תמיהתו. וכי אילו כתב לה את תהא מתזנא. כל ימי אלמנותיך. מה היה חסר בכך.

ואם אין את אצלינו א"ל מזונות עתי"ט עד והר"ן כתב כו' ותמיהני דא"כ אפי' לפי ברכת הבית נמי לית לה ע"כ. ולאו מידי הוא. דכל דומיא דבית. בבית קרי לה. ולפי ברכת הבית. בכלל בבית. ותו דבבית ודאי לגופיה אצטריך. לבית שנפל. כמש"ל שדברי תי"ט שם תמוהים. ואפ"ה תרתי שמעינן מנה.

פרק יג

משנה א

תשבע בסוף עתי"ט שכתב וצ"ע כו'. ולענ"ד לכאורה לק"מ. דודאי חיישינן לצררי במזונות. ולא סגי לה נמי בלא שבועה. אלא דא"צ לישבע בתחלה. לפי שעתידה לישבע בסוף. ששבועה אחת עולה לה לשני הדברים. וס"ל לחנן ולריב"ז דלמעט שבועה עדיף. כיון דסוף סוף בעיא אשתבועי לכשתשקול כתובה. אבל מה שאינה טורפת למזונות ממשועבדים אפילו בשבועה. טעמא אחרינא הוא. לפי שאינן כתובים וקצובים. דתנן (מ"ג פ"ה דגטין) מפני תקון העולם.

משנה ב

קרן הצבי לפירושא קמא דתי"ט. נמי אתי שפיר דנקט קרן. מפני שהוא לשון נופל על הלשון. כלומר הניח קרן מעותיו (שנקרא הממון ג"כ קרן. ע"ש חזקו ועצומו. שמהראוי שיהא מובטח שלא ישיגו הפסד. ועוד כי זה כל מעשה תקפו וגבורתו של העשיר. ובהם הוא נוגח תימנה וצפונה. וכתוב הון עשיר קרית עוזו. שהיה ראוי שישתלם בראש) על קרן הצבי קל המרוץ מידו יבקשנו.

משנה ד

בקנקנים עתי"ט. ונ"ל עיקרא דמילתא הכי הוא. כד הוא שם כלי מחזיק מדה ידועה בלח. שמכניסין אותו לקיום ולאוצר. לעשות בו סחורה. וסתמו מלא. וקנקן. הוא שם לכל כלי שמשתמשים בו בלח. בין הוא גדול בין קטן. מלא או ריקן. אינו מונח למדה ידועה. שאינו עשוי אלא לשפוך על ידו. ולמלאות בו. ולערות ממנו. או לשתות מתוכו. ויש לו אזנים לתשמישו התדירי לאחוז בו ביד. אמנם סתמו אינו מלא. כי אם לעת הצורך אליו. ובזה יבא הכל אל נכון. וברור הוא בעיני.

משנה ז

ואבדה דרך שדהו נ"ל דמיירי אפילו בעדים יודעים. שהיה לו דרך ושכחן באיזה צד. וליכא למימר דבסתמא נמי פליג אדמון. כיון דיש לו שדה זו. על כרחך הי"ל דרך לצאת

וליכנס אליה. דמאי פסקא. הא קיי"ל האחין שחלקו. אין להם דרך זה על זה. ודכוותה תנן רפ"ד דבתרא. ובסיפיה.

משנה ט

שנים שהוציאו ש"ח זע"ז בגמרא מוקמינן לה. דלוה ראשון לחמש. ושני לעשר. ואתא ביום ראשון דמשלם זמניה.

וקשיא לי נהי דלא עביד אנש דיזיף ליומא. מיהו לעשר ודאי יזיף. ואכתי מ"ט דאדמון. תו צ"ל. דתלמודא מקשי אר"ש ממתני' דזגו"ג. ודחיק בשינויא. הא לא דמיא פלוגתא דמתניתין. דלאדמון שני גובה. ולא ראשון. ורבנן ס"ל זגו"ג. ולעולם אימא אי כר"ן. אי כר"ש.

משנה י

יהודה ועבר הירדן והגליל הכי תנן נמי פ"ט דשביעית ובכמה מקומות. וטעמא דמילתא משום דתנא ממערב למזרח קחשיב לאורך העולם. וכל פינות שאדם פונה. אינן אלא דרך קדים למזרח. כדילפינן מקרא. וגליל לצפונה של א"י היא. גם טבע האויר משתנה מאד. במדינות שאין שוין במצב הרוחב. מפני שינוי הזריחה והשקיעה בהם. משא"כ במדינות שוות האורך. שאקלימן אחד. לפיכך יש בהם היחס והשווי יותר.

ולא מכרך לעיר איכא נמי טעמא אחרינא לשבח דכרך. והיינו משום דכרך היינו עיר מוקפת חומה ובצורה. לפיכך היא שמורה מאויב. משא"כ עיר פרזות מגור מסביב. ולא קחשיב ליה תלמודא. לפי שיש במעלה זו עצמה גריעותא. כי נגד השבח הלז גם יש טעם לפגם. כי בערי הפרזי. בבוא האויב. יוכלו יושבי העיר לברוח למלט נפשם. משא"כ בכרך. כי יבנה האויב הנלחם בהם מצור ודייק מסביב. באופן שלא יהא ליושב בה ידים לנוס. ולא ימלט איש מידו.

משנה יא

רשבג"א ז"ל תי"ט. ול"נ שעפימש"ל כו'. לק"מ דע"כ ל"פ אלא ביותר משעור ע"כ. לא ירדתי לסוף דעתו בזה ומאי יתר ופחות מכשעור דקאמר. אטו מי איכא דפליג בסך מאתים ומנה. אלא בכסף צורי ומדינה. בלחוד הוא דפליגי.

אי הכי כי קאמר ת"ק בבא דרישא נותן לה ממעות א"י. מ"ט שתיק ליה רשב"ג. לא ידעתי היאך יתיישב זה בדבריו. ונשאר אצלי בלי צורה לגמרי.

סליק מסכתא כתובות